

Nr 699

Av herr Grebäck m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 69, angående upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena.

(Lika lydande med motion nr 605 i Första kammaren)

Inom alla delar av näringslivet uppfattas vetenskaplig forskning, försöksverksamhet och utbildning som grundläggande förutsättningar för framåtskridandet. Resurser som sätts in på dessa verksamheter ger som regel mycket god utdelning, i varje fall på längre sikt. Jordbruksnäringen kan här anföras som ett typexempel. Envar torde ha vetskap om de framgångar som under detta århundrade uppnåtts genom växt- och djurförädling. Dessa förbättringar har nämligen varit så påtagliga och lätta att konstatera. Men även på andra områden har den vetenskapliga forskningen och försöksverksamheten lämnat ovärderliga bidrag till utvecklingen och tjänat som betydelsefull vägledare för det praktiska jordbruket. Förbättrad utfodring, gödsling och arbetsorganisation samt de allt effektivare tekniska hjälpmedlen kan anföras som exempel.

Produktivitetsökningen i jordbruket har under senare år försiggått i en takt, som varit fullt jämförlig med den som förekommit inom andra näringsgrenar. Härtill har bidragit många faktorer, av vilka de vetenskapliga resultaten varit en av de viktigaste. En fortsatt snabb produktivetsförbättring är nödvändig om den i jordbruket sysselsatta befolkningen skall kunna följa med i den allmänna standardstegringen och har också utgjort en förutsättning vid utformningen av landets jordbrukspolitik. Nu gällande prisregleringssystem, sexårsavtalet, bygger sålunda på antagandet att jordbruket genom fortsatt rationalisering och effektivitetsförbättring skall åstadkomma en årlig rationaliseringsvinst med vars hjälp den vid regleringsperiodens början existerande inkomstklyftan skall kunna fyllas igen. Vi har i annat sammanhang ifrågasatt om inte förväntningarna i förevarande avseende ställts alltför högt, men detta innebär å andra sidan att varje åtgärd som förbättrar möjligheterna att uppnå det uppställda målet enligt vår mening blir så mycket mer angelägen. Inte minst gäller detta om dömme en upprustning av forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område.

I början av år 1956 tillkallades ett antal sakkunniga med uppgift att

verkställa utredning och avge förslag rörande undervisningen, forskningen och försöksverksamheten vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök samt vid högskoleavdelningarna vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut. Utredningen, som avlämnade sitt betänkande i början av år 1960, föreslog att en ganska genomgripande omorganisation och upp- rustning av verksamheten vid lantbrukshögskolan och lantbruksförsöken skulle genomföras. Efter sedvanlig remissbehandling har frågan nu förelagts riksdagen genom Kungl. Maj:ts proposition nr 69 år 1961.

Med hänsyn till det positiva mottagande, som utredningens förslag om upp- rustning av forsknings- och försöksverksamheten erhöll från praktiskt taget samtliga remissinstanser, har vi emotsett ifrågavarande proposition med mycket stora förväntningar. Men vid bedömningen av de förstärkningar som nu föreslås måste man hålla i minnet att den lantbruksvetenskapliga verksamheten sedan år 1956, då jordbrukshögskoleutredningen började sitt arbete, fått arbeta med praktiskt taget oförändrade anslag och att även dessförinnan medelstildelningen med hänvisning till det statsfinansiella läget varit strängt ransonerad. Utredningen kunde sålunda påvisa en mycket betydande eftersläpning i förhållande till universiteten och de tekniska högskolorna. Om man fördelar den nu föreslagna förstärkningen av resurserna på perioden 1956—1961, blir de årliga tillskotten mycket blygsamma.

Vi delar helt den i propositionen uttalade meningen att lantbrukshögskolan och den där bedrivna verksamheten skall stå i lantbrukets tjänst. Forskningen och försöksverksamheten skall sålunda inriktas på för svenskt jordbruk och trädgårdsskötsel relevanta problem. Detta innebär inte någon inskränkning i den enskilde forskarens frihet utan utgör endast en naturlig anpassning av forskningens inriktning. Om lantbrukshögskolan skall kunna fylla sin funktion på ett effektivt sätt är det emellertid nödvändigt att resultaten snabbt kan föras ut till de praktiska yrkesutövarna och sålunda komma jordbruks- och trädgårdsnäringarna och därmed hela folkhushållet till nytta. Mera sällan kan forskningsresultaten direkt utnyttjas i det praktiska jordbruket, men genom en ändamålsenlig organisation kan vägen över försök, provning, information och demonstrationer förkortas.

Propositionen har följt utredningens förslag till omorganisation av lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök och innebär att såväl försöksverksamheten som forskningen och den högre undervisningen kommer att ingå i gemensamma institutioner. Uppenbart är att man hittills fått arbeta med helt otillräckliga resurser, en svårighet som inte kan övervinnas enbart genom en ändrad organisation.

Det mest angelägna i nuvarande läge är emellertid att en upp- rustning kan påbörjas och att de arbetande krafterna kan få arbetsro. Organisationsfrågan är alltså enligt vår mening inte den väsentligaste. Vi kan därför i

princip godta vad departementschefen i förevarande sammanhang föreslagit, särskilt med hänsyn till de förbättrade möjligheter till kontakt mellan den lantbruksvetenskapliga verksamheten och jordbruket, som skapats genom försökskollegiet och distriktsförsöksnämnderna. En bestämd förutsättning är dock att den praktiskt inriktade försöksverksamheten ges en tillräckligt stark ställning inom vederbörande institutioner och att kontakten och samarbetet med det praktiska jordbruket uppehålls på ett tillfredsställande sätt. Den organisatoriska uppbyggnaden av forsknings- och försöksväsendet måste underlätta för det praktiska jordbruket att snabbt dra nytta av framkomna resultat. Dessutom måste tillses att forskningsarbetet inom olika problemkomplex samordnas även i de fall arbetet sker vid skilda institutioner.

Tyvär saknas i propositionen riktlinjer för hur informationsverksamheten gentemot det praktiska jordbruket skall bedrivas och hur samordningen skall ske exempelvis mellan den av de olika högskoleinstitutionerna bedrivna försöksverksamheten och hushållningssällskapens lokala försöksverksamhet. Man kan inte räkna med att informationen skall komma av sig självt. Man torde heller inte kunna ålägga forskare och försöksmän att bedriva publicistisk och motsvarande upplysningsverksamhet. Antingen måste varje institution utrustas med erforderlig personal härför eller också måste ett gemensamt organ tillskapas. Upplysningsverksamheten på jordbrukets område har behandlats i ett nyligen framlagt betänkande, och vi finner det angeläget att denna fråga fullföljes så att de olika länkarna mellan forskningen och det praktiska jordbruket blir effektiva.

Enligt vår mening borde ett centralt informationsorgan inrättas vid lantbrukshögskolan med uppgift att förmedla de forsknings- och försöksresultat som framkommer vid högskolan till konsulenter, lärare, instruktörer och andra rådgivare samt till de praktiska jordbrukarna. Detta organ skulle vidare kunna förmedla resultat från utländsk forskning och försöksverksamhet.

I detta sammanhang vill vi föra fram ytterligare ett organisatoriskt problem. Enligt propositionen skall högskolan även framdeles lämna hushållningssällskapen hjälp med försöksprogram, analyser, statistiska bearbetningar, sammanställning m. m., vilket hittills ombesörjts av statens jordbruksförsök. Enligt propositionen torde varje institution med försöksavdelning komma att få inrätta jord-, spannmåls- och botaniskt laboratorium, eftersom någon central mottagning och förbehandling av inkomna prov, såsom registrering och torkning, inte synes vara planerad. Mest rationellt förefaller vara att en dylik gemensam central inrättas med uppgift att dessutom förse hushållningssällskapen och andra försöksinstanser med klara och enhetliga regler för provtagning och försöksmetodik. Organisatoriskt kunde en dylik central underställas försöksintendenten.

Den högre undervisningen på jordbruksområdet är vid sidan om den

vetenskapliga forskningen lantbrukshögskolans huvuduppgift. Agronomutbildningen bör såsom framhållits i propositionen inriktas på att agronomexamen skall vara en ämbetsexamen för befattningar som lärare, konsulenter och andra tjänstemän inom olika ämbetsverk och organisationer på jordbrukets område samt bör härutöver kunna utgöra en grund för senare forskarutbildning. Enligt vår mening bör stor hänsyn även tas till de önskemål i fråga om utbildningens uppläggning, som kommer från dem som tänker ägna sig åt praktiskt jordbruk. Det moderna jordbruket är så komplicerat att agronomutbildning i många fall är önskvärd för förvaltare av större egendomar.

För flertalet studerande är en specialisering lämplig. Hittills har specialiseringen skett inom ramen för olika linjer, som angivit studieinriktningen, ekonomiska linjen och husdjurslinjen. Inom de olika linjerna föreligger emellertid en betydande valfrihet. Linjeindelningen har utgjort ett stöd för studenterna vid deras val av ämneskombination för examen och har dessutom legat till grund vid uppläggningen av studieschemat vid högskolan. Med hänsyn till de olika läroämnenas ömsesidiga beroende måste nämligen studierna ske i en viss turordning.

Utredningen föreslog att linjeindelningen skulle slopas och ersättas med ett helt fritt ämnesval. För godkänd examen skulle sålunda i huvudsak endast erfordras ett visst antal betygspoäng. Ett par remissinstanser har vänt sig häremot och därvid bl. a. påpekat, att agronomexamen enligt utredningens förslag skulle kunna avläggas efter studier enbart inom ämnesgrupperna matematik, fysik, kemi och biologi. Några tillämpade agronomiska ämnen skulle sålunda inte behöva medtagas och den agronomiska skolningen skulle inskränka sig till vad som inhämtats under den propeudeutiska kursen. Ovanberörda remissinstanser har därför förordat att därest fri ämneskombination infördes, ett visst minsta antal betygspoäng i examen skulle avse tillämpade agronomiska ämnen.

Propositionen har följt utredningen och således föreslås att linjeindelningen skall slopas. Viss hänsyn har dock tagits till ovan refererade synpunkter. I propositionen sägs nämligen att den nya agronomstadga som skall utfärdas bör innehålla bestämmelser som gör det möjligt att undvika de i berörda remissyttranden påtalade följderna av det fria ämnesvalet.

Enligt vår mening skulle önskemålen om utökad valfrihet i ämneskombinationen för godkänd examen ha kunnat tillgodoses inom ramen för nuvarande linjeindelning. Med hänsyn till den koppling mellan de olika ämnen som måste förekomma ifrågasätter vi om den föreslagna ordningen över huvud taget kommer att få någon betydelse. Av praktiska skäl torde nämligen vissa ämneskombinationer även i fortsättningen bli normerande.

Vårt intresse för denna fråga motiveras väsentligen av två bestämda önskemål. Vi vill för det första ha en studieordning som möjliggör för

studenterna att bedriva studierna på ett rationellt sätt med jämn arbetsbelastning under studietiden. Denna synpunkt är speciellt viktig med hänsyn till att undervisningen i vissa ämnen föreslås överflyttad till Uppsala universitet. För det andra vill vi ha garantier för att samtliga agronomer erhåller en någorlunda bred agronomisk skolning. Specialiseringsmöjligheterna bör sålunda inte drivas hur långt som helst och framför allt bör tillses att agronomer inte utexamineras med högskolebetyg enbart i skolämnen av typen kemi och biologi. Riksdagen bör därför göra ett bestämt uttalande om att agronomstadgan skall utformas så att dylika konsekvenser av det föreslagna ämnesvalet förhindras. Vid stadgans utformning bör hänsyn vidare tas till önskemålen från dem som avser att bli praktiska jordbrukare och som därför vill ha en allmän linje.

En upprustning av lantbrukshögskolan måste självfallet bygga på angelägenhetsgradering. Utredningen var själv mycket restriktiv till de önskemål, som framkommit från olika håll, och i propositionen har föreslagits ytterligare prutningar. Från flera remissinstanser påtalades att eftersläpningen och därmed behovet av förstärkningar var störst inom husdjursområdet och beträffande de ekonomiska ämnena, synpunkter som vi helt delar, men tyvärr har detta inte avhjälpits genom de förslag som framlagts i propositionen. Eftersläpningen kvarstår. De förslag till utökad antal nya tjänster, som vi i det följande framlägger, syftar främst till att i någon mån tillgodose de stora behoven inom ovannämnda ämnesområden.

Undervisningen i nationalekonomi har hittills ombesörjts av speciallärare. Genom lyckliga omständigheter har man haft tillgång till en lärare med professorskompetens. Såväl utredningen som Kungl. Maj:t föreslår att undervisningen överförs till den nationalekonomiska institutionen vid Uppsala universitet.

Enligt vår uppfattning är detta en helt otillfredsställande lösning, som närmast innebär en försämring i förhållande till hittillsvarande ordning. Nationalekonomien är grundläggande för samtliga övriga ekonomiska ämnen inte blott i avseende på undervisningen utan även då det gäller forskningen. Det finns ett klart behov av forskning inom den del av nationalekonomien som berör lantbruket, och en dylik forskning skulle utgöra ett värdefullt komplement till arbetena inom institutionerna för lantbrukets företagsekonomi resp. marknadslära. Det må i sammanhanget även erinras om att redan 1946 års högskoleutredning föreslog att en professur i nationalekonomi skulle inrättas vid lantbrukshögskolan.

Genom att förlägga undervisningen till universitetet har man velat skapa kontakt mellan de båda ekonomiska institutionerna vid lantbrukshögskolan och samhällsekonomisk forskning. Vi anser inte att förläggningen av den förhållandevis elementära undervisningen i nationalekonomi för agronomexamen till Uppsala universitet i någon högre grad kan bidra till skapandet av dylik kontakt. Det är i främsta rummet vid lösandet av olika

forskningsuppgifter som samarbete mellan de olika vetenskaperna skulle vara fruktbärande. Utan tvekan skulle ett sådant samarbete bäst åstadkommas om en särskild institution med tillhörande professur i nationalekonomi knöts till lantbrukshögskolan. Genom en sådan institution skulle en verkligt levande kontakt kunna upprätthållas med övrig samhällsekonomisk forskning såväl här som i utlandet. I sammanhanget bör också påpekas att Kungl. Maj:t inte ansett sig kunna biträda utredningens förslag till upprustning av de båda ekonomiska institutionerna, en upprustning som av utredningen anfördes som motivering för dess förslag beträffande ämnet nationalekonomi.

Vi föreslår att riksdagen redan i år fattar principbeslut om att en professur i nationalekonomi inrättas från 1 juli 1962 samt uppdrar åt Kungl. Maj:t att till nästa års riksdag inkomma med erforderliga äskanden.

Beträffande institutionen för lantbrukets företagsekonomi hade utredningen föreslagit att den högre personalen skulle bestå av en professor, två laboratorer samt en universitetslektor. I propositionen tillstyrks endast en av tjänsterna som laborator. Institutionen för marknadslära hade föreslagits få en laboratorstjänst men ej heller denna tillstyrks i propositionen.

Upprustningen i fråga om de ekonomiska ämnena inskränker sig sålunda i fråga om högre tjänster till inrättandet av ett universitetslektorat. Med hänsyn till den tidigare eftersläpningen och hela ämnesområdets utomordentliga vikt för jordbrukets fortgående rationalisering framstår detta resultat av den tilltänkta upprustningen av den lantbruksvetenskapliga forskningens resurser såsom helt otillfredsställande.

Institutionen för marknadslära kommer efter »upprustningen» att bestå av en professor, en forskarassistent samt en assistent i reglerad befordringsgång jämte två biträden. Med hänsyn till ämnets stora omfattning och betydelse finner vi en förstärkning av denna institution med den av utredningen föreslagna laboratorstjänsten såsom särdeles angelägen.

Vad först gäller ämnets omfattning bör påpekas att sammankopplingen med utbildningen på trädgårdsområdet medfört en icke obetydlig ökning. Beträffande undervisningsbördan bör påpekas att specialstuderande utländska studenter och stipendiater ofta väljer ämnet marknadslära, vilket givetvis medför ökat arbete för såväl professorn som övrig personal vid institutionen. Särskilt stort är intresset från dessa studerandes sida för jordbrukskooperation. Under de senaste åren har detta ämne studerats av elever från USA, Grekland, Indien, Iran, Korea m. fl. länder. Inom utvecklingsländerna är ofta en uppbyggnad av den producentkooperativa rörelsen en grundläggande förutsättning för jordbrukets utveckling. Vi finner det angeläget att vårt land på alla sätt efter måttet av våra resurser lämna hjälp till utvecklingsländerna, och det är uppenbart att vi på det område som här berörts kan lämna värdefullt bistånd i uppbyggnadsarbetet. De

förslag som framlagts rörande utbyggnaden och organisationen av vårt lands samlade insatser för utvecklingsländerna torde efter hand komma att ytterligare öka behovet av resurser på detta område. Vad som här anförts talar enligt vår mening starkt för att den ovan föreslagna laboratorsbefattningen tillsätts så snart som möjligt.

Även laboratorstjänsten i driftplanering och arbetsekonomi vid institutionen för företagsekonomi anser vi ha mycket hög angelägenhetsgrad. Det synes överflödigt att erinra om vilken utomordentlig betydelse arbetskraften har som produktionsfaktor i jordbruket. Huvuddelen av den rationaliseringsvinst, som uppkommer inom näringen, härrör från ett effektivare utnyttjande av den insatta arbetskraften. En utvidgad forskningsverksamhet på detta område kan komma att få mycket stor betydelse för takten i jordbrukets effektivisering. Vi anser att denna tjänst bör tillsättas senast fr. o. m. den 1 juli 1962.

Inom husdjurssektorn sker en viss omfördelning av de olika institutionernas ämnesområden, vilket givetvis bör beaktas vid tilldelningen av tjänster. Institutionen för husdjurens utfodring och vård synes ha fått en någorlunda tillfredsställande uppsättning av högre tjänster medan institutionerna för husdjursfysiologi resp. näringsfysiologi inte fått vad som förutsatts av utredningen. Enligt vår mening är det angeläget att vid vardera av dessa institutioner inrättas en laboratorsbefattning.

Husdjursfysiologien är grundläggande för all undervisning och forskning på husdjursområdet och har därmed stor betydelse för forskarrekruteringen inom de tillämpade husdjursämnena. Många ur ekonomisk synpunkt viktiga forskningsområden kommer att direkt åvila denna institution. Resultat har också uppnåtts, vilka vunnit internationell uppmärksamhet och erkännande. Som ett uttryck härför kan omnämnas att institutionschefen, professor Sperber, i år kallats såsom hedersdoktor vid Uppsala universitet. Bland de ämnesområden som faller under denna institution kan nämnas mjölkbildningens fysiologi. Mjolkproduktionen utgör den viktigaste produktionsgrenen inom svenskt jordbruk, och avkastningen per djur spelar en avgörande roll för det ekonomiska resultatet. Åtgärderna för att höja avkastningen måste emellertid grundas på ingående kännedom om mjölkbildningens fysiologi och detta ämnesområde förtjänar därför stor uppmärksamhet från forskningens sida. Över huvud taget gäller att allt större uppmärksamhet måste ägnas grundläggande problem då man söker att med forskningens och försöksverksamhetens hjälp nå ekonomiskt värdefulla resultat. Nya framgångar kräver ett allt djupare inträngande i de bakomliggande orsakssammanhangen.

Beträffande institutionen för näringsfysiologi har heller inte utredningens förslag att inrätta en befattning som laborator följts i propositionen. Denna institution kommer därmed att få mycket små resurser. Vid bedömningen av dess behov av tjänster bör observeras att mycket betydelsefulla

ämnesområden kommer att ingå i institutionens arbetsuppgifter. Vi vill som exempel peka på de näringsfysiologiska problem, som uppstår i samband med användningen av olika vitamin- och hormonpreparat vid utfodringen, liksom också de konsekvenser, som en utökad ensilageutfodring medför. För närvarande satsas relativt stora resurser på forskning rörande ensilageberedning liksom också på propaganda bland de praktiska jordbrukarna för utökad ensilering. Det är emellertid angeläget att också de näringsfysiologiska problemen i samband med dylik utfodring blir bättre utredda. Ett liknande förhållande gäller strävandena att med hjälp av lösdriftssystem minska arbetsåtgången i mjölkproduktionen och därmed förbilliga densamma. Även här får man räkna med att vissa näringsfysiologiska och djurfysiologiska problem uppkommer, vilka kräver försök och forskning. Vi yrkar sålunda att laboratorsbefattningar inrättas vid institutionerna för näringsfysiologi och husdjursfysiologi från den 1 juli 1962.

På jordbruksområdet synes ämnet växtnäringslära ha blivit minst tillgodosett. Där sker över huvud taget inte någon upprustning. I detta sammanhang vill vi erinra om att en motion framlagts till årets riksdag, vari begärdes, att en personlig laboratorsbefattning i strålskyddsforskning skulle inrättas för förste assistenten agr. lic. Lars Fredriksson. Detta ämne faller närmast under växtnäringslära, och vi vill härmed understryka angelägenheten av att denna personliga tjänst inrättas. Genom att en sådan befattning inrättas kommer växtnäringsforskningen att få en värdefull förstärkning samtidigt som strålskyddsforskningen blir tillgodosedd på ett ändamålsenligt sätt.

I propositionen föreslås att undervisningen i fysik och systematisk botanik överflyttas till Uppsala universitet. Denna lösning finner vi särskilt otillfredsställande vad beträffar ämnet fysik. Det kan inte vara en rimlig avvägning av resurserna då samtidigt lantbrukskemien omfattar två relativt stora institutioner. Förslaget medför betydande olägenheter för studenterna och måste medföra bl. a. avsevärda schematekniska problem. Enligt vår mening bör vid bedömningen av denna fråga stor hänsyn tas till de tidsförluster, som studenterna åsamkas genom en omläggning av undervisningen. Om en överflyttning genomföres framstår det som ett minimikrav att undervisningsplanen anpassas efter de behov, som föreligger för lantbrukshögskolans studenter. Beträffande samtliga ämnen som överförs till universitet bör för övrigt undervisningsplanerna godkännas av lantbrukshögskolans lärarkollegium. Det kunde dessutom ifrågasättas om inte högskolan borde representeras i vederbörande fakultet.

Frånvaron av en ämnesrepresentant i fysik måste också innebära stora olägenheter för forskningen i flera tillämpade agronomiska ämnen med anknytning till fysisk vetenskap. Det gäller exempelvis jordbearbetning, hydroteknik och det maskintekniska området. Enligt vår mening bör därför fysikämnets ställning tas upp till förnyad prövning och tills vidare ges en provisorisk lösning på grundval av nuvarande förhållanden.

Genom propositionen har de vid upprepade tillfällen framförda önskemålen om en lärostol i sociologi vid lantbrukshögskolan inte blivit tillgodosedda. Dock föreslås att styrelsen får i uppdrag att i samråd med Uppsala universitet skapa möjligheter för lantbrukshögskolans studenter att erhålla undervisning i sociologi.

Enligt vår mening borde en befattning i sociologi inrättas vid lantbrukshögskolan. I detta sammanhang inskränker vi oss emellertid till att begära att ämnet skall kunna ingå i agronomexamen såsom kursämne.

Vid avgränsningen av olika ämnesområden och indelningen i skilda institutioner har förelegat betydande gränsdragningsproblem. Såväl i utredningen som i propositionen har även ingående diskuterats de olika ämnesområdenas benämning med hänsyn till de gränsdragningar som skett. Särskilt inom ett område anser vi att dessa frågor fått en icke godtagbar lösning genom propositionens förslag.

Markfysiken är av grundläggande betydelse för våra möjligheter att analysera och förstå våra jordars struktur och vattenhushållning samt därav bestämda luft- och värmehushållning. Som följd härav blir den också av fundamental betydelse för en på lång sikt hållbar utveckling av de olika praktiska odlingsåtgärder, som vi benämner jordbearbetning, dränering och bevattning.

Den markfysikaliska forskningen har i vårt land saknat möjligheter till en samlad utveckling. I många andra länder har den emellertid sedan länge utvecklats vid egna institutioner.

Jordbrukshögskoleutredningens förslag till uppdelning av ämnesområdet för den nuvarande institutionen för allmän jordbrukslära i två institutioner företrädda av var sin professor innebar en klar precisering av markfysikens betydelse och utvecklingsmöjligheter. Sålunda skriver utredningen: »Det nuvarande ämnesområdet jordbrukslära består av två väl åtskilda och avgränsade delar nämligen den kemiskt inriktade delen växtnäringslära och den fysikaliskt inriktade jordbearbetningen. Inordnandet av försöksverksamheten i en samorganiserad helhet gör det möjligt att åstadkomma en ändamålsenligare indelning i ämnesområden. Utredningen föreslår sålunda att två institutioner inrättas, en i *växtnäringslära* och en i *jordbearbetning*.

Institutionen i växtnäringslära skall handha forsknings-, försöks- och undervisningsverksamheten inom växtnäringsområdet och därvid behandla frågor som sammanhänger med en rationell växtnäringstillförsel och växtnäringsförsörjning. Institutionen för jordbearbetning skall handha motsvarande verksamhet inom det markfysikaliska området.»

Den debatt kring markvårdsfrågorna, som under senare tid förekommit, har tydligt och klart bevisat det berättigade i jordbrukshögskoleutredningens konklusion: »Utredningen finner det vara av vikt att markvårdsproblemen i tillräcklig utsträckning blir föremål för forskningsarbete men anser att de mångfacetterade markvårdsproblemen bör angripas i samarbete mellan de olika institutioner som är specialiserade inom skilda områden.» Det

är närmast en självklarhet, att alla de vetenskapliga institutioner, som utifrån olika utgångspunkter har såsom ett väsentligt studie- och forskningsobjekt de av marken givna förutsättningarna för växtproduktion, också är intresserade av huru dessa skall bibehållas och helst förbättras.

Propositionen synes emellertid innebära att utredningens klart angivna principer för uppdelningen övergivits och att den för jordbearbetningens utveckling grundläggande markfysikaliska forskningen riskerar att bli skjuten i bakgrunden. Genom att huvudansvaret för forskningen och försöksverksamheten inom markvårdsområdet bör åvila professorn i jordbearbetning suddas gränserna i uppdelningen ut, kompetensvillkoren blir oklara och en koncentrerad utveckling av markfysiken och jordbearbetningen försvåras.

De senaste årens utveckling av forsknings- och försöksverksamheten inom agrohydrologiens område har tydligt visat, huru nära förbunden med detta område markfysiken och jordbearbetningen är. Här behöver endast anföras 1) det visade starka sambandet mellan jordarnas allmänna brukbarhet och dräneringen, 2) sambandet mellan jordart, dränering och bärighet, 3) sambandet mellan fältens allmänna ytplanering, teguppläggning och dräneringen, 4) sambandet mellan strukturutveckling och dränering etc. Sett ur en vidare och vetenskapligt betydelsefull aspekt kan därför dräneringen betraktas såsom en grundläggande bearbetningsåtgärd. Analysen av matjordens vattenhushållning är sålunda nära förbunden med företagna bearbetningsingrepp. Beröringspunkterna mellan växtnäringsläran och jordbearbetningen har däremot hittills visat sig vara svaga.

Med hänvisning till det anförda vill vi påyrka att den av utredningen föreslagna uppdelningen av institutionen för jordbrukslära genomföres och att bearbetningslärans nära samband med markfysiken klart markeras organisatoriskt genom att ämnesområdet benämnes *markfysik och jordbearbetning*.

Om denna institution för markfysik och jordbearbetning icke kan organiseras som en fristående enhet synes den lämpligast böra samorganiseras med institutionen för agronomisk hydroteknik, till vilken anknytningen vetenskapligt sett är närmast.

Denna senare fråga torde emellertid böra närmare prövas i samband med det utredningsuppdrag rörande samordning av närstående institutioner, sektionsindelning m. m., som enligt propositionen skulle lämnas åt lantbrukshögskolans styrelse.

Propositionens förslag rörande försöksverksamhetens fältorganisation med försöksdistrikt, försöksstationer och distriktsförsöksnämnder synes vara ändamålsenligt utformat. Särskilt tillfredsställande är att distriktsindelning med särskilda försöksnämnder även sker på husdjursområdet och att det praktiska jordbrukets ställning i försöksnämnderna stärkts i förhållande till utredningens förslag. Om emellertid försöksstationerna skall

kunna fylla sin viktiga funktion på ett nöjaktigt sätt måste deras resurser förbättras. Som första åtgärd i detta syfte bör varje försöksstation utöver en chef förses med en högskoleutbildad ställföreträdare jämte försökstekniker och annan försöksutbildad personal. Vi menar nämligen att dessa försöksstationer så småningom bör byggas ut till verkliga forsknings- och försökscentra med stark regional anknytning. Det skall bl. a. biträda hus-hållningssällskapen inom resp. område med råd och hjälp rörande mer komplicerade försök och de skall vidare kunna lämna material till rådgivnings- och informationsverksamheten.

Speciellt angeläget är att en ytterligare upprustning kommer till stånd vid Röbbäcksdalen. Vi konstaterar med tillfredsställelse att det i propositionen förutsatts att även en husdjursförsöksstation skall knytas dit. Härigenom blir det bättre möjligheter att här skapa ett norrländskt centrum för lantbruksforskningen med tillräckliga resurser. Man framhäver härmed också det starka samband som finns i Norrland mellan växtodling och husdjurskötsel. Vi vill emellertid understryka att försöksverksamhet på husdjursområdet även i fortsättningen bör bedrivas i Öjebyn, något som även framhållits i propositionen.

Ett viktigt motiv för en upprustning av försöksstationen i Röbbäcksdalen är det samarbete, som sedan några år äger rum mellan de berörda nordiska länderna rörande jordbruksproblem inom den s. k. Nordkalotten. Detta samarbete bör kunna ge ett mycket gott utbyte för alla parter och självfallet bör vårt land se till att fylla sin funktion så att grannländerna får utbyte av samarbetet med oss.

Frågan om de i samband med lantbrukshögskolans omorganisation och upprustning nödvändiga investeringarna i byggnader och anläggningar har i propositionen i huvudsak ställts på framtiden. Enligt vår mening måste utbyggnadsprogrammen koordineras så att organisationen redan från början kan arbeta effektivt. Vi förväntar därför att erforderliga förslag rörande byggnadsinvesteringar etc. framlägges snarast möjligt.

Med hänvisning till det anförda hemställes,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 69 måtte

I medge att utöver vad som föreslagits i propositionen följande befattningar inrättas:

1. professur i nationalekonomi med tillhörande institution,
2. en laboratorsbefattning vid vardera av institutionerna för lantbrukets marknadslära, lantbrukets företagsekonomi, husdjurens näringsfysiologi samt husdjursfysiologi,
3. högskoleutbildad ställföreträdare vid varje försöksstation;

Motioner i Andra kammaren, nr 699 år 1961

II hos Kungl. Maj:t anhålla om fastställande av institutionsbenämningen *markfysik och jordbearbetning* i enlighet med vad ovan anförts;

III medge att ett centralt informationsorgan inrättas vid lantbrukshögskolor i enlighet med vad i motionen anförts; samt

IV beakta även vad i motionen i övrigt anförts.

Stockholm den 7 april 1961

Erik Grebäck

Emil Elmwall

Robert Johansson